

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II, ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO Kč 4.

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V ÚNORU 1932.

ČÍSLO 2.

EMIL SVOBODA:

Veliké dílo je skončeno.

Uplynulo jedenáct let od doby, kdy ve starých místnostech Notářské Komory dokončil svoji práci subkomitét, jemuž bylo ministerstvem spravedlnosti svěřeno, vypracovati první osnovu dědického práva v rámci revise a unifikace občanského zákoníka Republiky Československé. Výsledek práce subkomitétu byl uveřejňován jako příloha II. a III. ročníku »Českého Práva«.

Vzpomínám na tyto nezapomenutelné schůze, kterých se s upřímným zájmem a s láskou k věci mezi námi zúčastnil i tehdejší prezident notářské komory, dnes už tolik let věčným spánkem odpočívající Dr. Karel Batěk. Tehdy jsme si ani neuvědomili, jak velkou a dlouhou práci zahajuje dílo subkomitétů. Podle úkolu, který jim byl svěřen, snažily se subkomitétu o vědecky přesný překlad starého textu, který měl býti opraven jen potud, pokud to bylo naléhavě nutné, aby do nového znění zákona nebyly přenášeny věci dávno přežilé a zřejmá pochybení tvůrců rakouského občanského zákoníka — a aby zároveň v rámci takové revise byly splněny některé naléhavé požadavky zástupců Slovenska.

Práce subkomitétů byly skončeny r. 1924. A roku 1926 byla započata superrevise, která po absolvování 321 schůzí dokončila dílo v červenci roku 1931. Výsledek této práce dnes již leží před námi vytištěn a odevzdán veřejnosti. Je to osnova občanského zákoníka o 1353 paragrafech a o LXXVI člancích předpisů uvozovacích a prováděcích. K textu je připojena obšírná důvodová zpráva, ve které se komise snažila vysvětliti a odůvodniti to, co nového se navrhuje na rozdíl od starého textu a od návrhů subkomitétů. Důvodová zpráva, která právě tak jako text je výsledkem společné práce celé komise, čítá 392 strany. Dvě leta, od r. 1924 do r. 1926 byla určena pro součinnost nejširší veřejnosti, která poznala text navržený subkomitétu a vydaný tiskem. Veřejnost užila hojně této příležitosti, spolupůsobivši při tvorbě nového zákoníka. Převelike množství návrhů, námitek a připomínek došlo za tu dobu a docházelo takřka až do konce práce superrevisní. To všechno bylo třeba zpracovati, prodebatovati a začasté i do textu formulovati. Byl to — vedle soustavného i stylistického sjednocení textu — hlavní úkol superrevisní komise.

O schůzích komise byly vedeny velmi důkladné protokoly, které snad jednou budou důležitou pomůckou při studiu zákona. Ale spatří-li kdy světlo světa, kdy se to stane a kdo je uvidí z nás, kteří jsme na díle spolupracovali — to se neodvažuji prorokovati. Když jsme se pomalu blížili zakončení práce, nejednou jsem si povzdechl: »Chtěl bych se dožít chvíle, až to bude vytištěno.« To přání se mi splnilo, a je mi skutečně nesmírně smutno pomysli, že se nedočkal této chvíle Dr. Batěk — se kterým jsme tolikráte hovořili o celém problému vytvoření nového zákoníka, že dokonce i úzký kruh superrevisní komise má již nenahraditelnou ztrátu — předčasnou smrtí profesora Dra Bruno Kavky, který byl referentem práva rodinného a koreferentem práva dědického.

V krátkosti je mi těžko charakterisovati osnovu. Překročiti úzký úkol překladu bylo nutné. Hlubší zasažení ukázalo se místy nezbytným. Z prvé osnovy zbylo málo. Kdo se bude pročitati textem konečné osnovy, uvidí, že v jejích většinou krátkých a pregnantních ustanoveních, ze kterých bylo vyloučeno každé zbytečné nebo postradatelné slovo, je vlastně z velké části obsažen starý občanský zákoník buď ve versi Zeillero-vě nebo v úpravě Scheyových novel — ale nikoli slovně, nýbrž tak, jak vlastně podle panujících úsudků bohaté praxe a vědecké literatury tato ustanovení měla býti formulována, aby bezvadně (pokud to je ovšem dosažitelné) zapadala do soustavy občanského zákoníka, a aby dávala jasný a jednoznačný smysl. Vedle toho je ovšem velmi mnoho ustanovení nových, ale i z těch je většina toho druhu, že jaksi po delší dobu »visela ve vzduchu« a domáhala se vstupu do občanského zákoníka. Jiné změny vznikly z přesvědčení, že vývoj obecného přesvědčení sociálního nebo mravního musí se objeviti také v právním řádě, nemá-li se tvořiti právo, od počátku již anachronické.

Občanský zákoník se komise snažila zbaviti veškeré přítěže ustanovení procesních nebo veřejnoprávních, tak aby podával ryzí materiální právo občanské. Zde ovšem musil nejednou pomoci zákon uvozovací, který pojal mnoho ustanovení těsně s materiálním právem souvisejících, ale do hmotného práva občanského nepatřících. Za to bylo do zákoníka pojata mnoho ustanovení hmotného práva občanského, která byla porůznu nebo ve větších skupinách roztroušena v jiných zákonech, zejména také ve starých dvorských dekrettech, které takřka srostly s textem občanského zákoníka — pokud mohou býti podnes živým právem.

Systém starého zákoníka byl v celku — až na malé výjimky — ponechán. Nelze říci, že by to byl systém dokonalý. Dá se všelicos namítat. Ale dokonalý systém je vůbec utopie a není, nikdy nebyl a nebude vytvořen systém, kterému by se nedalo všelicos vytýkat. Dnešní systém je však stoletou praxí a literaturou i tradicí univerzitní vžit, což není dobře rušiti bez nutné potřeby. V rámci systému snažila se komise ze všech sil o logickou důslednost a o přísnou dikci, která by byla prostá dvojakých slov a vazeb. Součinností jazykového znalce usilovalo se o ladnost a čistotu řeči.

Námítky proti osnově mohou vycházeti především z protichůdného vědeckého přesvědčení. Takové námítky mohou býti velmi vážné, ale jsou prostě následkem toho, že ve mnohých věcech ve světě vědeckém jednoty není. Nevím, přijde-li kdy idylická doba, kdy se taková shoda jako všeobecná skutečnost na světě objeví. Snad by to ani nebylo dobré znamení. Jen o to je třeba dbát, aby »lepší nebylo nepřítelem dobrého«, protože by za nevázané vlády tohoto hesla nikdy práce nedošla konce. Při díle legislativním i námítkové řízení musí mít jednou konec. Proč říkám tyto všeobecné věci?

Snad každý, kdo o tom vážně přemýšlí, zatouží, aby se pokud možno nejdříve z budoucnosti přiblížil den, kdy nový občanský zákoník pro RČS. vyjde ve »Sbírce zákonů a nařízení«. Ta doba bohužel asi není příliš blízká, protože jde o zákon rozsáhlý a důležitý. Nejde však o to, aby starý občanský zákoník byl rychle nahrazen novým. Jde především o to, že se má novým zákoníkem provést unifikace občanského práva v celé republice, a že se tím přiblíží cíl, pro který žádné práce ani oběti není škoda: Aby v jednotném státě konečně panoval jednotný právní řád.

S tohoto hlediska je třeba také pozorovati celý složitý problém parlamentního projednání zákoníka. Není možno, aby vyhověl všem protichůdným tendencím, které se mohou uplatniti v té či oné otázce. Zákon, který by všem, i maximalistickým požadavkům nejrůznějších skupin kulturních nebo sociálních bezvadně vyhovoval, je zase utopie, ale na rozdíl od jiných, utopie logicky neuskutečnitelná jako samohyb nebo kvadratura kruhu. Má-li se takové dílo v demokratickém státě uskutečnit, musí každý něco se svého maximálního programu slevit. Formulace osnovy se snaží úzkostlivě, aby takovou dohodu umožnila a pomohla tak překonat přirozené překážky, které by na dlouho mohly zabrzdit projednání osnovy sněmovnou. Sama komise dala i jinak dobrý příklad.

Kdo zná členy komise superrevisní jako odborníky i jako lidi, uzná, že se tu sešly dosti různorodé složky ke společné práci. Návrh subkomitétů ukazoval různorodost částí — a přece bylo třeba vytvořiti dílo myšlenkově i slovesně jednotné. Nač nemohu zapomenout, a co mi v nejvzdálenější vzpomínce bude vzpruhou k optimistické víře v člověka, je to, co jsme v komisi superrevisní zažili: Nade vším, co mohlo členy komise rozdělit a přivést do vědeckého nebo do politického sporu, vítězila vůle, kladně pracovat za společným cílem. Proto se brzo vytvořilo ovzduší přátelské spolupráce, ochotného přijímání, vážného projednávání a promýšlení přednesených námitek. Nejednou navrhovatel sám energicky kritisoval a boursal svůj vlastní starší návrh, neobtěžuje nikdy zájem vytvoření dobrého díla své osobní samolibosti nebo autorské ješitnosti. Žádná při-

pomínka nestala se obětí prezírání, předsudku nebo vědecké zaujatosti. Vše bylo uváženo a domyšleno...

Habent sua fata libelli. Co čeká osnovu? Nikdo na to neodpoví. Jen jedno je jisto: Autory už tato odpovědnost nepostihuje.

Soudní řízení nesporné.

(Základní zásady podle zákona ze dne 19. června 1931. Č. 100, Sb. z. a n. a předpisy o příslušnosti.) — Napsal Dr. Václav Hora, ř. profesor Karlovy university. «Contraria iuxta se posita illucescunt.»

Jasného vědeckého poznání na poli nesporného řízení jest pro soudcovskou činnost tím více třeba, ježto nikde nehrozí takové nebezpečí, že pouhá rutina a šablona opanují na místo praxe, jež by odpovídala právnímu zařízení a duchu zákona. (Ott: Geschichte u. Grund-lehren des Österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens.)

Vydání zákonů přijatých zákonodárnými sbory, opatřená materiemi a případnými rozhodnutími nejvyšších instancí je pro praxi a používání zákona činem důležitým. Ale jedině v systematickém zpracování jednotlivých právních disciplín jest možno vniknouti do ducha a smyslu právních předpisů, důležitých pro lidskou společnost. Systematické zpracování určité zákonné materie vyžaduje nejen suverenního ovládnutí látky, zákonem upravené, nýbrž i znalosti odborné literatury a zejména také znalosti historického vývoje jednotlivých právních zásad až k dnešní formulaci. Tato konstruktivní práce tvoří základ systematiky určitého díla.

V tomto směru mohl přikročiti v tak krátkém čase od vydání zákona výše uvedeného, jedině náš nejlepší procesualista, profesor Dr. Václav Hora, jehož stěžejní dílo »Československé civilní právo procesní« ukazuje, v jakém duchu nese se vydaná část soudního řízení nesporného a jaký duch ovládati bude díly další. Bývaly stížnosti, že obor nesporného soudnictví jest zanedbáván praxí i teorií, a že jurisprudence nakládá s ním jako s dítětem nevlastním. Tato výtku u nás nyní odpadá, neboť po dobrých vydáních textu zákona přichází systém Horův.

Je přirozeno, že Dr. Hora jako procesualista ostře rozlišuje iurisdictionem voluntariam a iurisdictionem contentiosam. Zdůrazňuje toto své stanovisko vědecky přísně odůvodněné, nejen v hledání účelu nesporného soudnictví (preventivní justice a repressé), nýbrž i v hledání a zjišťování rozdílu v postavení účastníků a soudu a ve vnitřní struktuře celého řízení proti řízení spornému. Opírá se v celém díle o právo pozitivní a varuje se exkursem do jiných zejména správních oborů, učiněti neurčitými hranice mezi řízením nesporným — domenou soudcovou — a podobnými funkcemi, zejména úřadů správních. Vede přesnou čáru mezi činností soudu a činností veřejných notářů jakožto orgánu veřejnofiskálního. A v tomto směru klade notářství systematicky v nesporném řízení na roveň soudu. Proto také při systematickém členění látky v první části svého díla obírá se zásadami nesporného řízení, s přehledem právních pramenů vytýčuje rozsah a předmět tohoto řízení a uvádí jako rovnocenné podměty: